

2021-04-15
Dnr P2-22/2021

Till: **Utbildningsdepartementet**

Remissvar:

Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan

Regeringskansliets diarienummer: U2021/00301

Sammanfattning

SFS är mycket positiva till regeringens och utredningens ambition att öka kvaliteten i lärarutbildningarna.

SFS övergripande bedömning är dock att utredningens förslag sammantaget inte kommer att leda till ökad kvalitet i lärarutbildningarna eller fler lärare i skolan. Lärarutbildningarnas största utmaning handlar om att hantera en betydande resursurholkning, i vissa fall i kombination med ett sviktande söktryck till en del utbildningar.

För att öka kvaliteten i lärarutbildningarna är det nödvändigt att utgå från en realistisk bild av lärosätenas och studenternas förutsättningar. Det går inte att upprätthålla kvalitet i undervisningen eller stärka personalens kompetens utan tillräckliga resurser till lärosätena. Studenterna kommer inte att kunna uppnå de nuvarande lärandemålen om utbildningar kortas ner utan att det kompenseras med betydligt bättre pedagogiskt stöd. Lärarutbildningarna är redan föremål för betydande styrning. Det som behövs är inte ännu mer styrning, utan bättre förutsättningar och ökade resurser. Tyvärr så delar utredningen inte dessa utgångspunkter, vilket leder till att de förslag som föreslås är otillräckliga.

Trots denna generella brist, så finns det flera positiva förslag. Sammanfattningsvis kan sägas att:

- SFS är positiva till att ta bort vissa krav från examensordningen, men inte om det sker i form av en ny förordning som sammantaget medför ökade krav
- SFS avstyrker förslaget att detaljreglera att kognitionsvetenskap ska ingå i UVK
- SFS är positiva till förslaget att förtydliga syftet med VFU och satsa på mer övningskolor
- SFS är tveksamma till nya krav om samverkansstruktur och anställningar av särskilt skickliga lärare inom lärarutbildningarna
- SFS avstyrker förslaget om att ange mål om lärarledd tid
- SFS tillstyrker förslaget att lärosätena ska rapportera lärarledd tid
- SFS avstyrker förslaget att förkorta den kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) från 90 högskolepoäng till 60 högskolepoäng
- SFS tillstyrker förslaget att ändra behörighetskraven för KPU och införa en möjlighet att göra ett examensarbete om 15 högskolepoäng inom KPU
- SFS avstår från att ta ställning till förslagen om förändringar i kraven för utbildning för lärare i ämnet modersmål inklusive nationella minoritetsspråk

Förslagen kommenteras nedan indelat efter de kapitel som är relevanta för SFS kommentarer.

Kap 3. Kvaliteten i lärarutbildningen behöver fortsätta öka

SFS instämmer i bedömningen att kvaliteten i lärarutbildningarna behöver öka. Det är bra att utredningen tar hänsyn till de förbättringsområden som UKÄ har identifierat under de första utvärderingar av lärarutbildningarna. SFS instämmer också i bilden att VFU behöver fortsätta stärkas.

SFS vill särskilt uppmärksamma den fråga som tas upp i avsnittet **3.5 Resurser för fler lärarledda timmar och ökad kvalitet i lärarutbildningen**. Även om det har gjorts vissa tillskott så har lärarutbildningarna fortfarande en resursbrist som är för stor för att komma runt. Resursbristen är en hämsko för ökad kvalitet inom lärarutbildningarna som inte går att komma runt.

Som en bilaga till dessa remissvar fogas en beskrivning av resursbehoven inom lärarutbildningarna och beräkningar av vad det skulle kosta att öka kvaliteten. I bilagan beräknar vi att en ökning av Undervisning för att motsvara 1994 års nivåer, och en substantiell ökning av HSTJ-prislapparna till 40 tkr/HST och 30 tkr/HPR, skulle kosta totalt 2 105 miljoner kronor. En mer försiktig höjning skulle kosta 817,8 miljoner eller 1 004 miljoner kronor beroende på omfattning. För att komma till rätta med kvaliteten i lärarutbildningarna är det helt nödvändigt med resurstillskott i den storleksordningen.

Kap 6 Kraven på lärarutbildningen skärps och fokus förtydligas

Kap 6.1. En ny förordning om utbildning till lärare och förskollärare och tydligare fokus på examensmålen

SFS är delvis positiva till förslaget att införa en ny förordning om utbildning till lärare och förskollärare och tydligare fokus på examensmålen (kap 6.1). Förslaget innebär bland annat att de mer detaljerade kraven i lärarutbildningarna flyttas från examensordningen till en separat förordning och att examensbeskrivningarna ska fokusera mer på examensmålen.

Det finns en naturlig balansgång mellan bredd och möjlighet till fördjupning. I dagsläget är kraven i examensordningen mycket omfattande för lärarutbildningarna och det stora antalet mål innebär att utbildningarna måste vara breda till innehållet. I takt med att fler mål har tillkommit har det blivit allt svårare att bibehålla en tillräcklig grad av fördjupning. Detta är ett problem som möjligen till viss del går att komma runt genom att öka kvaliteten i undervisningen. Men det är nödvändigt att se över det stora antalet mål i lärarutbildningarna och skapa utrymme för fördjupning. På sikt behöver det totala antalet krav minska.

Det är dock lämpligt att flytta vissa krav till en ny förordning, för att på så sätt skapa en tydligare åtskillnad mellan de gemensamma examensmålen och mer detaljerade krav. Det i sig är dock inte tillräckligt för att ge lärosätena förutsättningar att skapa enhetliga utbildningar som erbjuder studenterna tillräckliga möjligheter till fördjupning. Förändringen skulle behöva kompletteras med någon form av prioritering som gör det lättare för lärosätena att efterleva kraven. Det kan exempelvis vara att den nya förordningen inte ska väga lika tungt som kraven i högskoleförordningen i UKÄ:s utbildningsutvärderingar.

En annan åtgärd som skulle kunna leda till att kraven inom lärarutbildningarna ökar utan att försämra kvaliteten, skulle vara att minska den andel av utbildningsanslaget som baseras på HPR och istället öka den HST-baserade delen. Den HPR-baserade tilldelningen ger lärosätena incitament att släppa igenom fler studenter, vilket riskerar att leda till sänkta krav. HST-ersättningarna ger lärosätena samma ersättning oavsett om de godkänner studenten eller inte, vilket gör det enklare att fokusera på kvalitet och kunskap istället för genomströmning till varje pris.

Kap 6.2 Innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan förtydligas

Förslag: Det ska förtydligas i förordningen om utbildning till lärare och förskollärare att den utbildningsvetenskapliga kärnan [UVK] ska ge en grund inom de

kunskapsområden som är centrala för yrkesutövningen. Det ska även förtydligas att studierna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan i momentet Utveckling och lärande ska ha ett tvärvetenskapligt perspektiv som inbegriper kognitionsvetenskap

SFS **avstyrker** förslaget, särskilt i den del att specificera när kognitionsvetenskap ska ingå i utbildningen. SFS är visserligen mycket positiva till principen att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund, men huruvida studierna om människans utveckling ska ha en bas i kognitionsvetenskap måste rimligen vara en fråga för varje lärosäte. Många upplever dessutom UVK-kurserna som ganska fullmatade och det är redan många mål som ska uppnås.

SFS har inga synpunkter på kognitionsvetenskap som sådant, men det vedertagna förfarandet är att institutionsstyrelse eller motsvarande fastställer kursplan och litteraturlista. Denna process blir en slags intern kontrollmekanism där kollegiet hjälper till att kvalitetssäkra den kursansvarige lärarens planering. Det är redan ett krav i högskolelagen att all UVK ska vila på vetenskaplig grund och UKÄ granskar i utbildningsutvärderingarna att den vetenskapliga miljön och lärarnas vetenskapliga kompetens är tillfredsställande. Att ytterligare reglera vilka specifika forskningsområden som ska ingå inom ett ämne för att det ska anses vara vetenskapligt förankrat är en långtgående politisk detaljstyrning som SFS principiellt inte kan ställa sig bakom.

SFS ser det dock som positivt, vilket ingår i den andra delen av förslaget, att det är tydligt att utbildningen ska utformas för att förbereda studenterna för deras framtida yrkesutövande. Av ovan anført skäl går det dock inte att ställa sig bakom förslaget som helhet.

6.3 Utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen [VFU] förtydligas

SFS **tillstyrker** förslaget att förtydliga att VFU syftar till att ge studenterna praktiska färdigheter i yrkesutövningen och möjlighet att tillämpa teoretiska kunskaper genom att delta i skol- och förskoleverksamhet under handledning.

VFU är en flaskhals i lärarutbildningarna och det är viktigt att kombinera olika åtgärder för att förbättra förutsättningarna. När UKÄ har utvärderat arbetet med övningsskolor och övningsförskolor så har de kommit fram till att de varit positiva för VFU, vilket utredningen också uppmärksammar.

SFS är positiva till utvecklingen mot övningsskolor, särskilt i kombination med utredningens förslag att VFU ska förläggas inom verksamheter med olika förutsättningar i den utsträckning det är möjligt. Övningsskolor bidrar till en mer likvärdig bedömning av studenterna.

SFS är mycket positiva till förslaget att den verksamhetsförlagda delen av utbildningen ska kunna genomföras nära bostadsorten vid distansstudier. För att detta ska underlättas i praktiken så bör regeringen införa en nationell samordning av VFU-platser (se nedan).

För att främja en likvärdig tillgång till VFU för studenter i hela landet, förordar SFS att det ska införas en nationell samordning av VFU-platser. Med en nationell samordning kan tillgången till VFU-platser säkerställas i hela landet. En samordning blir särskilt angeläget om distansstudenter ska få rätt att genomföra VFU nära sin bostadsort. Samordning skulle även innebära att finansieringsfrågan kan hanteras mer samlat och det går att säkerställa utbildning av VFU-handledare.

Vidare så anser SFS att finansieringen av VFU för lärarutbildningarna bör ses över. I nuläget sker en upphandling mellan varje kommun/lärosäte vilket leder till att skolor får olika ersättning för VFU-platserna beroende på vilket avtal de omfattas av. Detta är något som UKÄ påpekade redan 2015 men ingen förändring har skett.

6.4 Samverkansstruktur och anställningar inom utbildningen

SFS ställer sig tveksamma till förslaget att den nya förordningen ska innehålla bestämmelser om att lärosätet ska ha en struktur för samverkan kring utbildningen till lärare och förskollärare, och att lärosätet ska sträva efter att inkludera särskilt yrkesskickliga lärare från skolväsendet i lärar- och förskollärarytbildningen.

Det är positivt att lärosätena samarbetar med exempelvis skolhuvudmännen kring utbildningen. Det sker dock redan idag i viss utsträckning. I och med att lärosätena har utmaningar med exempelvis resursbrist, så kan det dock behöva göras prioriteringar och det är inte säkert att mer samverkan är det som behöver prioriteras mest. Risken finns att en ny reglering istället leder till ännu fler krav som sammantaget är svåra att efterleva.

Vad gäller förslaget att yrkesskickliga lärare och forskarutbildade lärare bör användas i utbildningen så är tanken god men SFS bedömer inte att förslaget kommer ha den avsedda effekten. I praktiken finns det en betydande brist på utbildade lärare i allmänhet och disputerade lärare i synnerhet. Konkurrensen om dessa individer mellan olika arbetsgivare är redan stor. SFS intryck är att bristen på duktiga lärare inom lärarutbildningarna inte beror på att lärosätena inte vill, utan på att lärosätena har svårt att rekrytera. Regeringen kommer att inte åstadkomma någon större förändring genom att reglera "att lärosätena ska sträva efter att inkludera särskilt yrkesskickliga lärare från skolväsendet i lärar- och förskollärarytbildningen".

Bortsett från svårigheten att rekrytera fler lärare så är SFS dock positiva till att öka inslagen av yrkesaktiva lärare med erfarenheter från att arbeta i skolan samt att i

övrigt stärka det praktiska perspektivet som förbereder för yrket. Detta behöver dock inte ske i form av anställningar, utan kan genomföras i form av gästföreläsare eller fler askulteringar i skolan och liknande. Det är dock svårt att reglera detta utan initiativen bör komma från lärarutbildningarna själva. Det finns utrymme att följa upp denna aspekt som en kvalitetsaspekt inom det ordinarie kvalitetssäkringssystemet, inte minst inom bedömningsområdet arbetsliv och samverkan.

Det som framförallt behöver göras för att öka andelen forskarutbildade lärare inom lärarutbildningarna, är att bygga ut forskarutbildningarna. Det är ett generellt bekymmer för att kunna bygga ut lärarutbildningarna. En betydelsefull faktor handlar om att ökade resurser till utbildning på grundnivå och avancerad nivå bör kombineras med ökade resurser till forskning och utbildning på forskarnivå. Även arbetet med forskarskolor samt andra insatser kan vara av betydelse.

6.5 Antalet lärarledda timmar inom utbildningen ska redovisas och följas upp

SFS anser att det är viktigt att skilja mellan indikatorer och kvalitetsmått. Lärarledda timmar är inte i sig ett mått på kvalitet och statens styrning får inte medföra att lärosätena ökar den lärarledda tiden på bekostnad av pedagogisk skicklighet och ett meningsfullt innehåll i undervisningen. Lärarledd tid är visserligen en förutsättning för att utbildningar ska hålla hög kvalitet, huvuddelen av utbildningar ska inte utgöras av självstudier. Men lärarledd tid ska inte tolkas som ett kvalitetsmått i sig, utan endast som en indikator som lärosätena och andra aktörer behöver förhålla sig till och analysera.

SFS är ändå positiva till att antalet lärarledda timmar redovisas eftersom det är en bra indikator på förändringar över tid. Som vi nämner i bilagan till detta remissvar så finns det en tydlig korrelation mellan resurser och lärarledd tid. Att redovisa den lärarledda tiden inom lärarutbildningarna kan på så sätt vara ett viktigt verktyg för att följa upp hur framtida resursförstärkningar används.

SFS **avstyrker** dock den del av förslaget som anger att UKÄ ska sätta upp mål för en ökning av antalet lärarledda timmar för respektive lärosäte. Förvisso kan det finnas vissa fördelar med att ange ett minimum av lärarledd tid, i och med att det ger en garanti för att studenterna ska komma i kontakt och få stöd från sina lärare. Men det är svårt att se hur det ska tillämpas i praktiken. På en del kurser, exempelvis vid skriftliga examensarbeten på avancerad nivå, är det varken ovanligt eller särskilt problematiskt att den lärarledda tiden uppgår till mindre än åtta timmar per vecka. På ett lärosäte med relativt få studenter kan det bli stora variationer i den lärarledda tiden från år till år inom ett ämne, helt enkelt beroende på hur många studenter som är i slutet av sin utbildning. Det är inte i sig något problem. Det medför dock att det är svårt att mäta och göra jämförelser från år till år, utan statistiken måste utvärderas utifrån ett flerårigt perspektiv. Därmed så är det inte meningsfullt att ange exakta mål. Istället är det

bättre om UKÄ verkar för att den redovisade lärarledda tiden ska ingå som ett underlag vid utbildningsutvärderingar och att bedömargrupper ska förhålla sig till det på en mer övergripande nivå.

Det finns flera risker med mål om lärarledd tid. Om målet fastställs som lärarledd tid per student, så kan ett lärosäte enkelt öka den lärarledda tiden genom att byta ut seminarium och andra interaktiva undervisningsformer mot storföreläsningar. På så sätt kan samma lärare undervisa fler studenter samtidigt, vilket innebär att fler studenter får lärarledd tid. Det är dock tveksamt om en sådan ensidig prioritering leder till ökad kvalitet. Risken är snarare att studenterna upplever undervisningen som mindre engagerande.

Ett alternativt mått skulle vara den totala tid som lärarna ägnar sig åt undervisning. Risken om ett sådant mått används som mål, är att det då inte spelar någon roll om den ökade tiden som läggs på undervisningen kommer att leda till att studenterna faktiskt får mer undervisning, eller om den istället används för att förändra undervisningsformerna och minska antalet studenter vid varje seminarium eller föreläsning. En sådan kvalitativ förändring kan ofta vara motiverad eftersom många studenter efterfrågar närmare kontakt med lärarna och mer stöd. Men ur studenternas perspektiv skulle det inte upplevas som att den lärarledda tiden ökar. Det är dessutom ett märkligt sätt att reglera verksamheten som närmast påminner om den detaljreglering som staten utövade på högskolorna före högskolereformen 1993. Tanken sedan dess har varit att lärosätena och lärarna själva ska kunna avgöra hur arbetet ska planeras och genomföras. Sedan autonomireformen 2010 har den tanken etablerats ännu tydligare. En direkt reglering av lärarnas arbetstid är inte förenlig med de senaste decenniernas syn på hur högre utbildning bör styras.

Båda dessa mått kan vara intressanta att ta fram för att analysera hur lärarutbildningarna fungerar. Ingen av dem är dock lämpligt som mål.

Om regeringen har för avsikt att på ett meningsfullt sätt öka den lärarledda tiden så bör det primärt ske genom ökade resurser. Det måste finnas en tillit att lärosätena kommer att fortsätta genomföra kvalitetsförbättringar om de ges rätt förutsättningar även i framtiden. När UKÄ 2019 följde upp¹ de kvalitetsförstärkningar som regeringen gjorde åren 2015-2020 så konstaterades att satsningarna hade lett till ökad kvalitet, men att det skedde genom en kombination av åtgärder. Åtgärderna skilde sig åt mellan kurser och lärosäten. Lärarledd tid var en sådan åtgärd, men inte den enda som ledde till ökad kvalitet. Lärarledd tid är ingen universallösning.

SFS tillstyrker förslaget om att antalet lärarledda timmar ska redovisas.

¹ UKÄ rapport Kvalitetsförstärkning – åtgärder och effekter på utbildningskvalitet, 2019: <https://www.uka.se/download/18.2d389a9f167c5b774e710526/1551183454112/Rapport-2019-kvalitetsforstarkning-atgarder-och-effekter-pa-utbildningskvalitet-redovisning-av-ett-regeringsuppdrag.pdf>

Kap 7 En kortare kompletterande pedagogisk utbildning för fler lärare i skolan

SFS **avstyrker** förslaget att införa en kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Förslaget är att inleda en försöksverksamhet med en ettårig KPU om 60 högskolepoäng istället för dagens ett och ett halvt år om 90 högskolepoäng. Bland annat så ska UVK och VFU kortas ner till vardera 20 högskolepoäng. SFS bedömning är att förslaget skulle sänka kvaliteten och att de positiva effekterna skulle utebli.

SFS bedömning är att det blir svårt att korta ner KPU utan att sänka kunskapskraven. Det är inte realistiskt att lärosätena skulle kunna genomföra så kraftfulla pedagogiska förbättringar att studenterna kan tillgodogöra sig dagens ett och ett halvt-åriga utbildningar på bara ett år.

Förslaget tycks innebära att utbildningarna ska kortas ner utan att kunskapskrav ska lyftas bort från utbildningarna. Det nämns istället att vissa utbildningar ska ha en förhöjd studietakt. Men en högre studietakt skulle kunna medföra att studenterna läser 150 % av heltid och på sätt klarar av 90 högskolepoäng på ett år. Att minska antalet högskolepoäng är något annat. Att minska den totala omfattningen till de föreslagna 60 högskolepoäng kräver att innehåll tas bort. Det är dock svårt att se hur moment såsom VFU kan kortas ner utan att kunskap går förlorad.

Utredningen motiverar förslaget med att det breddar rekryteringsbasen. Resonemanget är att fler kommer vara intresserade av att söka sig till KPU om det blir en snabbare väg till läraryrket. SFS bedömning är att det enbart är en marginell skillnad i attraktivitet mellan en utbildning som omfattar 60 hp eller 90 hp. Den svagt positiva effekten vägs dessutom ner av att utbildningarna riskera att tappa i status.

SFS har diskuterat utredningens förslag med ett antal lärarstudenter och det är uppenbart att det finns en oro att en förkortad KPU blir en genväg som leder till att en del färdigutbildade lärare kommer ha bristfälliga kunskaper inom centrala delar av en lärares kompetensområde. Det riskera att urholka värdet av lärarutbildningarna och i förlängningen drabbar det även de ordinarie utbildarnas status. Det är inte positivt för de femåriga utbildningarna om samma behörighet kan uppnås genom en komprimerad utbildning på så kort tid som ett år. På det hela taget riskerar det att göra lärarutbildningarna mindre attraktiva på ett sätt som försämrar förutsättningarna att rekrytera fler studenter.

Kap 8 Ändringar i befintlig kompletterande pedagogisk utbildning för fler ämneslärare

Utredningen föreslår gällande KPU, att även personer som har ämneskunskaper i ett undervisningsämne som har sådan relevans för det undervisningsämne som ämneslärarexamen avser att omfatta att det kan anses motsvara poängkraven för särskild behörighet ska kunna antas till utbildningen. I praktiken blir det något enklare att uppnå behörighetskraven.

Utredningen föreslår också att de studenter som har de nödvändiga förkunskaperna förutom att de inom ramen för sina tidigare studier inte har fullgjort ett självständigt arbete omfattande 15 högskolepoäng, ska ges möjlighet att göra ett sådant självständigt arbete inom KPU.

SFS tillstyrker förslagen.

SFS generella uppfattning är att behörighetskraven inte ska vara högre än att de motsvarar kunskaper som är helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Som utredningen nämner så händer det att lärosäten har krav på specifika kurser och inte godtar snarlika kurser trots att de i all väsentlighet har gett den sökande de förkunskaper som krävs för utbildningen.

Möjligheten att göra ett självständigt arbete om 15 högskolepoäng inom KPU, är positiv eftersom fler då får möjlighet att påbörja KPU utan att kraven sänks inom utbildningen. När studenten examineras kommer hen uppnå samma kunskapskrav som idag.

Kap 9 En mer flexibel grundlärarexamen som omfattar svenska som andraspråk och modersmål

Utredningen föreslår förändringar i kraven för utbildning för lärare i ämnet modersmål inklusive nationella minoritetsspråk.

SFS tar inte ställning till förslaget. SFS har svårt att bedöma vad som är en lämplig kombination av ämnen eller inriktningar och vad som är lämpliga krav för behörighet att undervisa i specifika ämnen.

Simon Edström
Ordförande

simon.edstrom@sfs.se
070 545 75 57

Sebastian Lagunas Rosén
Politisk sekreterare

sebastian.lagunas.rosen@sfs.se
08-545 701 10

Bilaga: Ersättningsbelopp inom lärarutbildningarna

För att öka kvaliteten inom lärarutbildningarna så måste ersättningsnivåerna återställas. Inget annat anslag har halkat efter lika mycket som anslaget för utbildningsområdet Undervisning. Många kurser inom lärarutbildningarna avräknar dessutom från HSTJ som är det utbildningsområde med lägst anslag. Utbildningar inom Undervisning och HSTJ har minst lärarledd tid. Ersättningsbeloppen måste ses över för att lärarutbildningarna ska klara uppgiften att utbilda fler lärare.

Lärarutbildningarna har kvalitetsproblem. I UKÄ:s granskningar har många utbildningar fått ifrågasatt kvalitet och hittills har två utbildningar fått indraget examenstillstånd. Den lärarledda tiden är bara lite drygt åtta timmar i veckan. Det finns problem med avhopp, samtidigt som Sverige behöver fler lärare. Detta går inte att lösa utan att bemöta resursproblematiken.

SULF har räknat på utvecklingen av ersättningsbeloppen. Mellan 1995 och 2016 ökade kostnaderna för högre utbildning med 91,9 %. För alla utbildningsområden förutom HSTJ har kostnaderna ökat snabbare än ersättningsnivåerna.

(Diagram och fortsättning på nästa sida...)

Diagram 2: Kostnads- respektive intäktsutvecklingar under perioden 1994/95–2016. Index baseras på löpande priser.

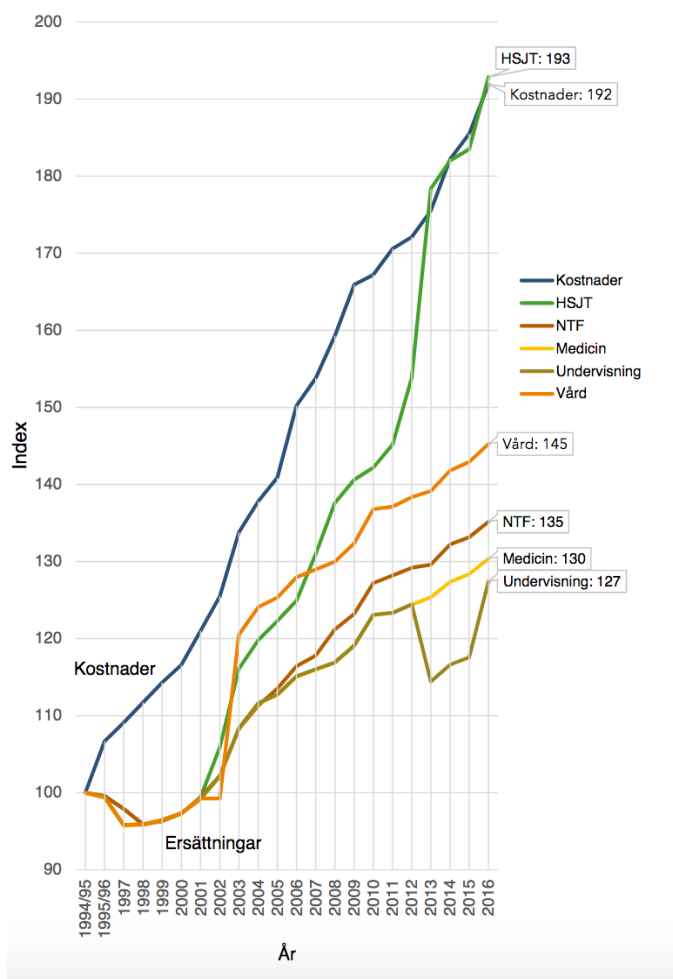

Diagram från SULF:s rapport Systemfel i kunskapsfabriken 2018.

Ersättning för utbildningsområdet Undervisning

Som framgår av diagrammet ovan har området Undervisning halkat efter. Högskolorna har allt mindre resurser att lägga på varje student. Med sådana förutsättningar blir det omöjligt att upprätthålla kvaliteten i lärarutbildningarna.

HSTJ-ersättningar

Men det stannar inte vid utbildningsområdet Undervisning. Stora delar av lärarutbildningarna sker inom andra ämnen. Det finns en stor brist på ämneslärare åk 7-9. Inom dessa lärarutbildningar finns kurser i moderna språk, engelska och svenska, religionskunskap, historia och samhällskunskap, alltså ämnen som finansieras av HSTJ-ersättningar.

HSTJ har alltid varit det område där ersättningarna är lägst. Ersättningen för exempelvis Naturvetenskapligt, tekniskt och farmaceutiskt område är inte

anmärkningsvärt hög, men ändå är den nästan dubbelt så hög som för HSTJ, vilket framgår av nedanstående tabell:

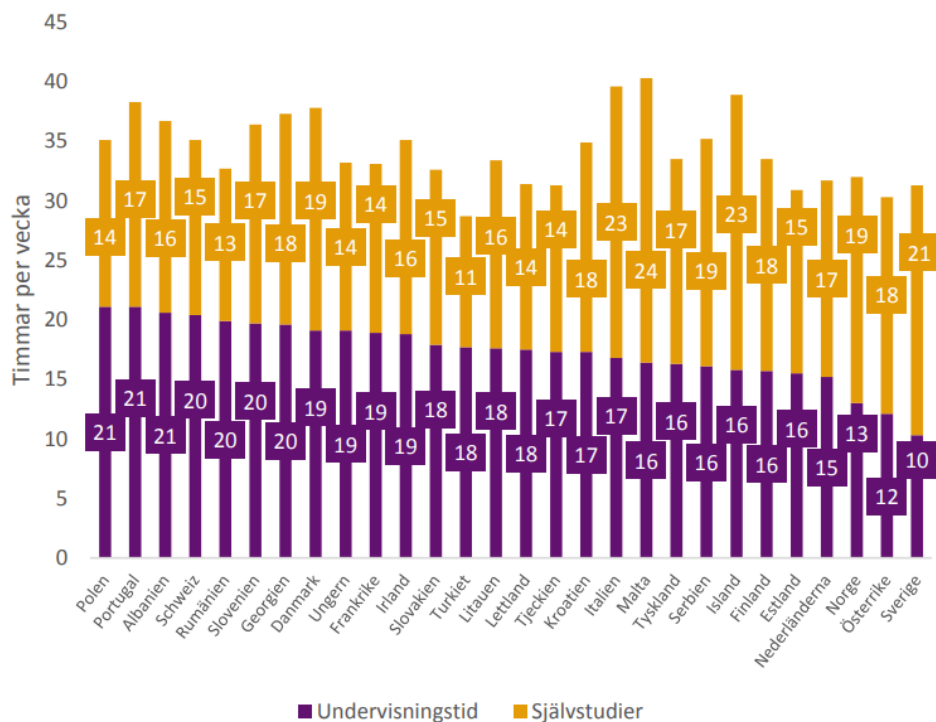
Utbildningsområde	HST	HPR	Prestationsgrad 2018	Utbetalad ersättning
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	32 891	21 433	79%	49 823
Övrigt	45 041	36 588	83%	75 409
Undervisning	40 005	41 909	90%	77 723
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	56 084	47 296	81%	94 394
Odontologiskt	49 307	57 437	95%	103 872
Verksamhetsförlagd utbildning	56 695	55 006	92%	107 301
Vård	59 625	51 642	93%	107 652
Medicinskt	66 629	81 044	91%	140 379
Idrott	115 794	53 585	85%	161 341
Musik	137 110	86 691	88%	213 398
Design	158 927	96 829	97%	252 851
Konst	225 623	96 864	92%	314 738
Dans	222 213	122 786	87%	329 037
Teater	315 957	157 375	102%	476 480
Opera	326 747	195 463	84%	490 936
Media	322 434	258 283	87%	547 140

Tabell: Ersättningsbelopp för 2021 tillsammans med historisk prestationsgrad.

För att stärka alla delar av lärarutbildningarna så behöver även HSTJ-prislapparna ses över. Det är viktigt att komma ihåg att prestationsgraden enbart avser genomströmningen per kurser och inte program. Utslaget över flera år inom utbildningsprogram leder detta till att examensfrekvensen på program alltid är lägre än prestationsgraden. Eftersom program ofta innehåller kurser från flera områden samt inte ligger till grund för medelstilldelning jämför vi enbart per ersättningsområde här.

Läroled tid

Från ett internationellt perspektiv har Sverige lägst antal läroleda timmar av alla länder i Europa:

Figur 1. Antal timmar lärarledd undervisning respektive självstudier per vecka för studenter i europeiska länder (Eurostudent VI, 2018).

Diagram: Lärarledd tid och självstudier mellan olika länder i Europa från rapporten *Lärarledd tid i den svenska högskolan, UKÄ 2018:15*.

Inte helt oväntat är det områdena HSTJ och Undervisning som har minst lärarledd tid, vilket framgår av diagrammet nedan.

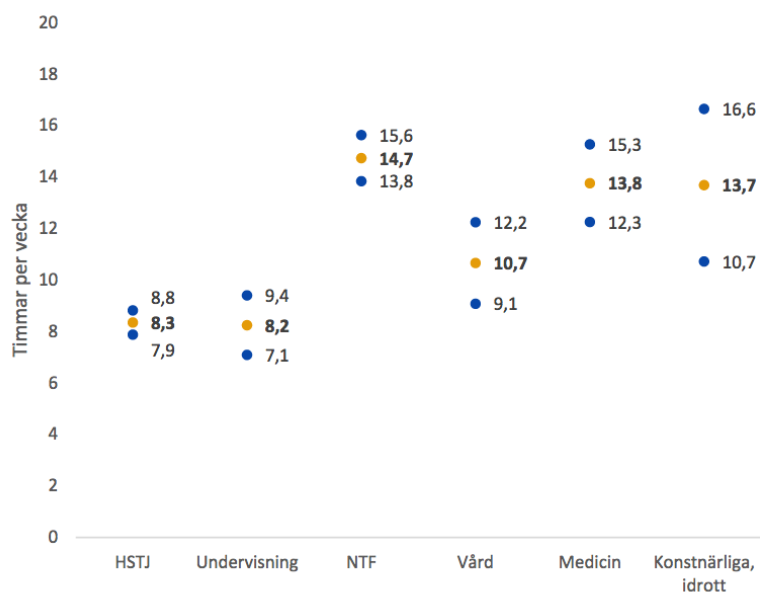
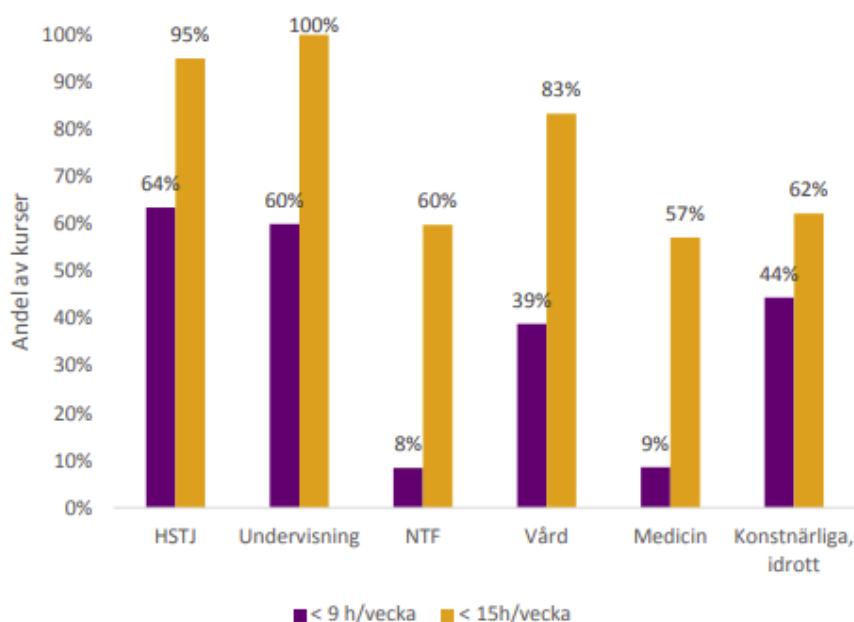

Diagram: Lärarledd tid, från rapporten *Lärarledd tid i den svenska högskolan, UKÄ 2018:15*. De orangea punkterna motsvarar medelvärdet av de kurser som ingick i rapportens underlag och de blå punkterna motsvarar standardavvikelsen.

Figur 21. Andel av kurser inom de olika utbildningsområdena med mindre än 9 respektive 15 timmars lärarledd undervisning per vecka.

Ytterligare ett diagram från UKÄ 2018:15 som visar hur stor andel av kurserna som har färre än 9 och 15 timmar lärarledd undervisning per vecka.

Om kvaliteten i lärarutbildningarna ska höjas så är en översyn av ersättningsbeloppen nödvändigt. Utbildningarna behöver resurser för att kunna anställa fler lärare, öka den lärarledda tiden och förbättra utbildningarnas resultat. Ersättningsbeloppen finansierar inte bara lärare utan hela utbildningsupplägget även inbegripet administration och lokaler. Därav kan relativt små förändringar sett till den totala ersättningen leda till stora förändringar i mängden lärarledd tid.

Riksdagen bör mot bakgrund av ovanstående prioritera att höja HST-ersättningarna för HSTJ och Undervisning.

Kostnad

En substantiell höjning av **HSTJ-prislapparna** skulle kosta **216, 402 eller 1 503 miljoner kronor** beroende på hur satsningen utformas. Det är baserat på en höjning av ersättningarna till 40 tkr per helårsstudent och 30 tkr kronor per helårsprestation, vilket är en ökning med lite drygt 25 % men fortfarande skulle vara något lägre än den näst lägsta ersättningsbeloppen.

En allmän höjning av HSTJ-ersättningarna för såväl HST som HPR skulle kosta 1 503 miljoner kronor.

Ett sätt att göra satsningen mer träffsäker för lärarutbildningarna är att dela upp HSTJ-prislappen så att humaniora får en egen prislapp än teologi, samhällsvetenskap och juridik. Det är möjligt eftersom kursklassificeringen redan har en sådan distinktion. Satsningen skulle då nå lärarstudenter inom ämnena svenska, engelska och moderna språk. En höjning av HST till 40 tkr och HPR till 30 tkr enbart för humaniora skulle kosta 402 miljoner kronor. En höjning av enbart HST-delen till 40 tkr för humaniora skulle kosta 216 miljoner kronor.

En höjning av prislappen för **Undervisning** till att motsvara 1994/95 års nivå skulle kosta **602 miljoner kronor**. Det skulle kompensera för urholkningen under perioden 1995–2016. Det motsvarar en höjning med ca 51 % från dagens nivå, vilket är vad som saknas i och med att anslagen har ökat 27 % samtidigt som kostnaderna har ökat med 92 %. Undervisning skulle då ha en HST-ersättning om 61 523 kronor och en HPR-ersättning om 64 452 kronor.

Totalt skulle mellanalternativet kosta **1 004 miljoner kronor** för att göra substantiella höjningar av ersättningsbeloppen för både humaniora och undervisning. Om höjningen ska omfatta hela HSTJ-området kostar det **2 105 miljoner kronor**. Om höjningen istället avgränsas till bara HST-delen av humaniora (samt både HST och HPR-delen av undervisning), så kostar det **818 miljoner kronor**.

Åtgärd	Effekt	Kostnad
Mini: —Undervisning höjs till 1994 års nivå. —Humaniora får höjd HST.	Ökad lärarledd tid inom UVK. Viss ökning även för ämneslärarutbildning för Svenska, Engelska och moderna språk.	817 848 tkr
Mellan: —Undervisning höjs till 1994/95 års nivå. — Humaniora får höjd HST+HPR	Ökad lärarledd tid inom UVK och ämneslärarutbildning för Svenska, Engelska och moderna språk.	1 004 312 tkr
Maxi: —Undervisning höjs till 1994/95 års nivå. — Hela HSTJ-området får höjd HST+HPR.	Ökad lärarledd tid inom UVK och ämneslärarutbildning för Svenska, Engelska, moderna språk samt historia och samhällskunskap. Väsentliga förbättringar för hela HSTJ-området.	2 104 841 tkr

